

תהרות הסיפור העברי הקצר – סיפור ז'

ע ד ג מ י ר ה

מאת מ. אילעי

מיום שיצאה בתו את הבית מעטו באי הבית מבני הנעורים, אף חדלו קולות המשובה ושחוק של עליצות שהיו הבנות מגלגלות על דא ועל הא, מסלסלות בשערך כנגד המראה הקבועה באכסדרה, חוככות ירכותיהן זו בזו אגב הילוך אגב טיפוף עם שהן באות והולכות בכנופיה. עתה שיצאה חדלה כל אותה המולה, ויכול מעתה להיפנות לעבודתו ללא עיכובים. יושב רכון על שולחנו לעיין בדפוסים הנוגעים לענינו. שנים הרבה שהוא עמל בסוגיה זו עד שנתמצתה לו תכלית מיצוי. ראשיתו שהשיג על ברוקנמאיר בענין מועט, סופו שהפליג מדעתו והרחיק תכלית הרחקה בעיקרי דברים ויסודי הלכות. זוכר ימים לשעבר, שלושים שנה כיום הזה, שהיה עומד לפניו כתלמיד העומד לפני רבו בדחילו ורחימו כראוי וכיאות. זוכר שריחמו ברוקנמאיר והאיר לו פנים, אף הכניסו לביתו, לסוף עשאו כבן בית, יוצא ובא כל אימת שנצרך. יום שהשיג עליו השגה ראשונה, ונתפרסם מאמרו בדפוס האוניברסיטה, יום קיץ שהצפורים מגביהות עצמן לעוף. זוכר שהילך עמו ברוקנמאיר אנה ואנה בגינת ביתו, סומך ידו על כתפו לחבבו. זוכר אותה שעה שעת אור בהירה ושעת רצון לפניו. הולכים סחור סחור ומשיחים בשקלא וטריא מעסקי פיסיקה. עומדים אצל השער שעשוי במיני מסרגות של ברזל מקשה. גוהות של אור שטוחה שמשעול הגן והצפורים מפוזות כנגדה על הדשאים. קיץ עומד ותולה בעולם. נטל ברוקנמאיר ידו בידו ואימצה וניענעה והיה דובר לו דברי ברכה ודברי חיבה ודברי נועם כדרכו. עתה מרכין עצמו על הספרים כאיש זקן שחוטט שיבה שזורים בשערו. גומע גמיעות קטנות מן הקפה המזוג בספל שמביאה לפניו אשה אחת המשרתת בביתו, היא שמעלה לו על שולחנו טס של קפה ומיני עוגיות דובשניות. כניסתה בחשאי ויציאתה בחפזה וכל הילוכה בבהילות, ואינה מוציאה מפיה אפילו דיבור אחד. מהדרת בכבודו יותר מדי, יותר מן הראוי. קרובתו מבית אביו שהימר לה גורלה מרורות קשים ונוראים על מנת להיטיב עמה באחריתה להצילה כאוד מוצל. עכשו סורחת במלאכת הבית בבישול ואפיה ובכל מלאכה קשה שעושה כפי כוחה. דומה שאין לה בעולמה אלא הוא ובני ביתו בלבד.

יושב אצלו חבר שלו האוקוליסטן, מאריך ישיבתו שעה יתירה, שחים על לשעבר. אומר לו לחברו: כל הימים שהייתי שרוי במחיצתו, שקרבני אליו וספחני ועשאני כבן לו, אף נתן לי בתו לאשה, לא היה לי פתחון פה כנגדו בכל דבר

גדול וקטן. דומה שקרבני אצלו על תנאי זה. וכך שיחתי הרבה שנים לבטלה. נכנסה אלזה אצלם ובאה וישבה בסמוך, מיטיבה וישיבתה בהסיבה. זלף אורה של מגורה והבליח שערה באפרוריתו. ישבו שעה ארוכה מתוך שתיקה איש לנפשו. לסוף פנה ואמר: יאמר מר דבר נאה, דבר טוב, דבר של בדיחות. חביבים עלינו דברי משלות שלך. אמר הלה: נוהג שבעולם שאם כלו כל הדיבורים משמע צריך לילך. הביט בשעונו וראה שנתארכה לו השעה. חילץ עצמו ממושבו וזיקף קומתו וחבש כובעו לראשו וקם והלך.

יום חמישי בשבוע יעוד אצלו תמיד לעבודת מעבדה. הולך לראות במבחנות ולמדוד במכשירי המדידה להיווכח בעין אמיתות מדעו. כל הימים משער השערות ומניח הנחות, ותולה ודאותו בדרכי העיון, ביום החמישי בוחן בהן בחינות לנסותן. נמצא עיונו שריר וקיים ומוכח בנסיון. אוכל בבית אוכל הסמוך לשם. מעלים לפניו בשר ודגים ומיני משקים צוננים ואוכל ושותה ואינו חושש. לערב אוסף כליו לשוב לביתו.

יום זה מועד אצלו לכל מיני פורעניות. בא לביתו ומניח מטרייתו על מקומה, פורק משכמו אפודתו המצוייצת בטללים. רואה את אלזה אשתו יושבת בטרקלין, ידיה אטופות לה בחיקה, נעצבות. שואלה לשלומה ואינה מגדת כלום. רוכן עליה ונושקה בלחיה ולוטף שערה בידו כצרוז פישתן. מביט בה ורואה שלבושה לבוש של חול, לבוש של יציאה. שמטה ידה מידו ופצתה ואמרה: הניחני נא שאלך. כיוון ששתק, אמרה: קשה לי הדבר, אבל צורך הוא בי ואיני יכולה עוד לעכב. אמר: דומה שאיני רשאי למונעך. מגבהת ראשה לאחור ומפשילה שערה על ערפה ומתקנת כפתורי שמלתה הרכוסים עד לצווארה. רואה קלסתר פניה מפיג את חומרתו, עיניה בוהקות, שפתיה דקות, כדמות עלמה שובבה שידעה בחוץ לארץ. יודע מעתה שאינו יכול עוד למונעה.

הולכת ובאה אצל האוקוליסטן. ביתו בית אבן בן קומותיים מסיכך גג של רעפים ואחורי ביתו כמין בוסתן. עולה במעלות מאצל השער ובאה עד פיתחו ומקישוה במצילה. רואה תווית השם שקבועה על דלתו. שומעת קול פסיעותיו שפוסע בתוך חדרו. מתקנת שערה על ערפה במגע היד. לבושה שמלת אריג ירוקה שכפתוריה רכוסים. נוגעת בגופה צינה של חוץ שמצננת לחייה. מעלה לה הרוח מיני ריחות דקים, ריחות של כלום. עומדת וממתנת עד שיפתח. פתח וראה עיניה לחות ופניה ליאות ושערה שמוט על ערפה. נטלה והולכה באין אומר והביאה אל תוך ביתו.

לאחר לכתה של אלזה אשתו ירדה עליו הארה גדולה והיתה מלאכתו מתחזרת לפסיקן. כל ימיו לשעבר היה טורח ועמל והיתה נקנית לו ברוב טרחה לשיעורין, עכשו נעשית כמאליה. באה עליו ברוב שפעה ומתגלית לפניו בכל מלואה. רוכן על גליונו ומגלגל סברותיו וכל תורותיו מתפרשות לפניו וכל קושיותיו מתיישבות וכל הסתומות מתחזרות לו מניה וביה. מאריך ישיבתו ואינו זו ואינו נלאה ועושה ענינו כמין חומר הנלוש לו ברוב חמדה. נפנה מכל עיסוקיו ומכל טרדותיו לעשות מלאכתו בלא פניות. כל ימיו היה טרוד בכל

מיני טרדות המעבירות אדם על מידותיו, מעתה פנוי לעבודתו לעשותה כהלכתה, אינו זו ממנה עד שמשקע ראשו ורובו עד כלות כל הכוחות. הריהו כבן ששים ולא נהיה לו כדבר הזה מעודו. מזרו ועושה ומחזק עצמו בעשייתו בלא ליאות ויגיעה. כמה שעשה באילו ימים מעטים לא עשה כל ימיו.

כל הימים שמלאכתו נעשית לו טיפין טיפין קמעה קמעה בעצלתיים, בונה וסותר ובונה וחוזר חלילה, ברוב עמל ויסורים שנתייסר עליה בכל ניעה וניעה. לפי שנפטר מרוב חובות בשר ודם ודאגתם, באה עליו כמין הארה שרואה סופי דברים מראשיתם. רואה סופי תורתו נוגעים בשרשי הווייה. מסב בכורסתו ומפטם מקטרתו ומתענג ורואה באספקלריה מראש ועד סוף המזומנים לו באחת. זוכר תחילתו שהשיג על ברוקנמאיר בענין מה — עתה דחוייה מלפניו כל תורתו מעיקרה. ולא בלבד על פי ספק וחקירה ובדרכי העיון, אלא בוודאי גמור ומפורש. כל השנים היה מטריח עצמו בברוקנמאיר לנגחו במחלוקות ועכשיו עוקרו במחי אחד. יושב בכורסתו המעובה בטניטין, מיטיב לבו באכילה ושתייה, במיני כריכים ומטעמים שמעלה לפניו אשה זו המשמשת בביתו. גומע גמיעות מן הקפה המזוג לו בספל ומקנח במיני מתיקה. דומים עליו אותם ימים כחלום.

נמצא לו באקראי תצלום ישן המונח על מכתבתו, שנצטלמו בחוץ לארץ הוא ובני ביתו יום רדתם באניה. מתוך שהיה מעלעל בכתבים ומהפך בדפוסים שלפניו צץ ועלה ונפרש לפניו. צימצם בו עיניו להיטיב לראות לידע מה בתצלום. כמראה היכל שאבניו שיש ועמודיו שיש ועליותיו וכותרותיו הצובות שיש. רואה בנו בחיק אמו. רואה בתו בנערותה, שערה עשוי צמות קלועות וכתפיה מחודדות. רואה דמותו שלו כמות שהיה בבחרותו, כמין אברך. סובר בלבו להדים ומוטב שיוציאם מלבו.

*

יושב כדרכו מכונס בתוך עצמו, רכון ומקופל שקוד על עיוניו. כנגדו בתוך חדרו תלי ספרים נערמים ורשימות וקונטרסים לרוב ופנקסים ודפוסים מתוך ספרו ומכתבים שצריכים עיון. לפניו היה מרבה קריאה בספרים, שהיה נוטלם לידו ומיסב בכורסתו, ומפטם מקטרתו טבק ומצית בה אש ונושם עשנה מתוך מתוך ומהביל הבלה וניחוחה, ומתענג על סיפורים שמזינים רוחו של אדם ומרהיבים דעתו בדברים רחוקים ועלילות ומעשים אין שחר. הניח ספר מידו, מיד באה בתו ונוטלת ספרו ומניחה כל ספר וספר לעצמו על מקומו באיצטבא. עכשיו אין דעתו נתונה עליה ומונחים שם כאבן. כל עצמו מצומצם בעיוניו, מחשב חשבוניו ומסב הרהוריו ורואה במדעו חזות כל הדברים. מרכין עליו ראשו ומצמץ בעינו כנגדו ברוב ליאות ומחכך בפדחתו וניכר בו שזקן. שעות שמאריך ישיבתו בלא נייע דומה הוא כמתנמנם, אפשר שחוטפתו תנומה מרוב ליאות. כל אימת שמתנמנם מבהילו יצרו לדבר מאכל. אוכל ושותה מיני מאכלות שמביאה היא לפניו. כיוון שאכל מרכין עצמו על תלמודו להוסיף עליו תג מועט שעלה במחשבתו, מיד נלאה מתוך כבידות ושב ומתנמנם. בא אצלו

אביו בין נים ונים ועומד עליו להלקותו. מצווה כנגדו ברוב פחדו על מה ולמה. אומר לו אביו: ראיתי ספרך שכתבת שם קיטרוג גדול. ראה מצנפת שלראשו מבהיקה כנגד הלבנה. מיד ננער מפניו וקם ועומד ומפסיע בחדרו אנה ואנה עד שבא לחלון ונסמך לחלון ומסיט מסך מאצל החלון וראה מבעדו ירושלים של לילה. רואה רגשת הרוח שרוגשת בחוץ. עומד תוהה על פשר המאורע. אומר בלבו: אפשר שאין זה אביו שכבר גשתכה ממנו קלסתר פני אביו לאמיתו, אמנם מצנפתו שלראשו סימן היכר. וזה שאמר לענין ספרו, דבר מזור, דבר רחוק, אינו זוכר מהו. והפליאה איך זה בא אצלו בנים ולא נים להסיוח. מכל מקום כבר יצא מרשות אביו ועומד ברשות עצמו.

למחר בא אצלו חברו האוקוליסטן. שח לפניו כל אותו מעשה. אמר לו חברו: ענין הוא לפסיכולוגים לענות בו. אמר לו: כל תורתם הבל ואני עתיד לבאר את עצמי מתוך מדעי. אמר לו חברו: יש בזה יותר משמינית של גאווה שנכנסת בלבו של איש מדע שבא לבאר מתוכו את כל התופעות. אמר לו הבל, אף זה הבל, עם שאתה למד לראות במבחנות. אמר לו: ומה אתה רואה? אמר: אני רואה סדרן של מולקולות. אמר לו: אף אותי ואותך אני רואה כמין סידרות, אלא שצריך לנתק את עצמי מעצמי לשם כך, ואי אפשר הדבר אלא למי שכבר ניתק את עצמו. אמר לו האוקוליסטן: רופא אני ואני מביט ישר בעיניהם של הבריות (בתוך כך השפיל עיניו לארץ). יש שאני מושיע כמה חולים מחוליים והללו צריכים לי ומתדפקים על דלתי, ומה שאני יושב עמך עתה מונע אותי מעבודתי. אמר לו: ישב מר, בקשה ממך הואל לשבת מעט. אינך יודע עד היכן הדברים מגיעים. כל ימי הייתי נתלה באילן גדול, ברוקנמאיר שמו, מעתה הריני פטור. דומה שעלה בידי להוציא דבר מתוך עצמי, דבר גדול ואמיתי, דבר חשוב באמת, דבר נורא, אם תמצא לומר. אמר לו חברו: אינני מבין כלום בדברים אלה. אמר לו: ניחא, לא באתי להשכילך, אלא חפץ אני שתדע דבר שקשה לי לאומרו לך. חוששני שיצא שלא כהלכה. אתה מצטער עלי ונד לי, אבל שמח באושרך ושמחתך ויוצאת דעתך מעורבת. על כן תדע לך שאין לי בלבי טרוניה. רוצה הייתי לפרש לך את הדבר אבל איני יכול לפרש לך את הדבר. מכל מקום רואה אני שכבר עיניתך בזה יותר מן הראוי לך ומוטב שנחדל מזה.

כיוון שחדל לדבר נשתררה דממה ונשתמעה בחדר כבידות הנשימה וקול שיהוק וקול ריקוע רגל ומיצמוץ המקטרת בחשאי. כבתה גחלתו ומעלה לו בפיו טעם מר. מזג לו קפה בתוך ספלו ושתה. אמר לו לחברו: יאמר מר דבר נאה, דבר נחמד, דבר להשיב את הנפש. הסב פניו ממנו ואמר: עתה פרחו ממני כל מיני המליצה.

יצא לחוץ פוסע והולך במעלה הרחוב לעבר ביתו. בית של אבנים שבנאוהו ערביים אבן ירושלמית ועשאוהו גאה והדור ומרווח ומודקר ממקומו כמין צרית. סוכך גג של רעפים שמנצנצים בימות הגשמים. אחורי ביתו גינה ונטועים בה אילנות. קרב ורואה חלונות ביתו מוגהים ואורם יוצא החוצה ונופל

על ראשי העצים ומגיה קרחתם ושלחתם ומבליח על סביבותיו בחוג סביב. אומר בלבו: מיום שנכנסה אלזה לביתי, מאותו יום נעשה לי אור. עומד בחוג האור ונושא עיניו לחלון. זולף לו האור על ראשו ועל פניו ומטיל רישומו עליו ומזנב לו מאחוריו פס של צל כפי מידתו. הבלית מצחו באור אבל עיניו משוקעות כמין גומות וגבות עיניו סוגרות עליהן ומחשיכות תחתיהן. אומר בלבו: נעשה לי אור, הלוואי שיכנס בתוך נפשי פנימה. איני צריך בנים ובנות ונחת רוח מבנים. הלוואי שיתמלאו שאר כל משאלות לבי לטובה. הכל צריכים לגשמים, הלוואי שירדו גשמים מרובים. הלוואי שירדו גשמים בגינתי ועצי פרי הנטועים שם יתנו פריים תפוחים ואגסים, פשיטא תפוחים ואגסים. ואל יבואו אצלי בני אדם להתרפא שאני יודע בהם שאין להם רפואה ומחלתם אנושה ומה אעשה להם. אפילו אהרוג עצמי עליהם אינני מועיל כלום. נזכר סיפור של ערביים. מעשה באחד אביון שכיב מרע שבא אצלו מלאך הממונה ליטול נשמתו. אמר לו: עצום עיניך ואני נוטל נשמתך. אמר לו: איני הולך עד שאתקן עצמי לדרך. מהו שאני חסר? אני חסר דבר מועט: מקצת צנונים ובצלצלים כתותים בלולים בשמן שומשמיין. אמר לו: יותן לך, ריקא, ובלבד שתזדרזו. התקין לו מלאך השלוח שולחן ובלל לו כל אותם מיני הירקות. טבלם בשמן ותבלם במלח ואכלם בבליעה ובנגיסה, לוקק את שפתיו ומוחה את רירו שזב על זקנו. כיוון שאכל ושבע וגיחק ושיהק מרוב שביעות גיחך לעומתו ורקק לו למלאך המוות רוקו בפניו, צחק לו ואמר: כלך ולך, ואם אינו הולך ברגע אני קם מערש הדווי ובא עליו במקלי שבידי. נבהל מלאך המוות מפניו, אסף זנבו ושמט תערו מידו וחקק וברח. אי לך ג'וחא, אי לך שוטה, למחר שב ונוטל נשמתך. סיפור נאה, סיפור נחמד ומשיב נפש. יושב בבית שבנאוהו ערביים ועשו סיפין אבן וקבעו משקופי החלונות והפתחים כמין קשתות מגולפות באבן, ונטעו לו גן בחצרו, מניב פירות טובים. אוכל מספרי גנו ומתענג על רוב טובה ומכניס אשה לתוך ביתו ומבקש לישב עמה בשלוהו אינו חסר כלום אל מעט שלוה.

הרי מעשה בפיסיקאי והרי מעשה בחברו. ומה ביניהם? האחד זקן כבן ששים וחברו צעיר ממנו לימים. האחד ראשו שיבה, הולך שפוף כדרך זקנים, נוקש עקביו בארץ, עיניו טרוטות ולסתותיו שמוטות ואדמומית של סרק פורחת בלחיו. עשה לו שם במדעו ובחקירתו בעסקי פיסיקה והעמיד תלמידים הרבה, ועשאוהו ראש וראשון ומינוהו נשיא האגודה המדעית בזכות עבודתו. חברו האוקוליסטן מידוע עמו מבחרותו, אלו הימים שהיו נכנסים בבית ברוקנמאיר. זה תמיר וזוקף, מגביה כתפותיו, מלבושו בקפידה יתירה וחזותו נאה והליכותיו נעימות, והבריות צריכים לו בשעת חוליים. פעמים שבאים אצלו כלאחר יאוש והוא מפיה בהם תקווה: טורח עמהם בשכר, כל כמה שידם משגת, אחד המרבה ואחד הממעט. לעניים עושה בלא שכר. באים אצלו חשוכי ראות ומוכי טראכומה והולכים מלפניו פקחים, וכבר נתגלגלו על ידו כמה נסים ונפלאות. כגון בילדה אחת שאבדה מאור עיניה. הביאוה לפניו, שלף לה גולות עיניה מארובותיהן והניחו בנרתיקו ונטלן עמו לביתו ושקד עליהן כל אותו הלילה. סתתן ושבבן

ומרקן וסך אותן בשמן עד שהחזירן למקומן. פקחה עיניה וניענעה עפעפיה וגילגלה רואותיה והיו אישונה מביטים על סביבתם מנצנצים כבדולה. ועוד כהנה וכהנה מעשים ועלילות מספרים הבריות בשבחו. לפיכך הניחה אלוה בעלה הראשון והלכה אליו מאהבתה אותו, ואף הוא השיב לה אהבה. אותם שהיו חברים לפנים עדיין הם חברים וריעים ומתוועדים לעתים מזומנות. מסובים זה לעומת זה בכורסות המעובות, לוגמים קפה ומקנחים לגימתם במיני מאפה. זה משיח בעבודתו ובחקירתו וזה משיב לו אגב אורחא במשלים וחידודים ואנקדוטות של ערביים השגורות אצלו. נמצא זה נשכר וזה אינו חסר.

ל ש ו ן ז ם ש ב פ י ן ן . . .

מאת מרדכי עובדיהו

מפליאה התקדמות לשוננו, שפת-עבר הקדומה, במדינת ישראל הקמה, בפרט בשטחי המדע והמעשה ובמקצועות הטכנולוגיה למיניהם.

קצב חידושי הניבים וצירופיהם, המזורזו כליכך כדי להדביק את הטרמינולוגיה המקצועית הנוצרת חדשות לבקרים, הוא כה מסחרר לעתים, עד כי ספק הוא אם בן-יהודה, "מחיה הלשון" ומבססה, היה סיפק בידו להתחקות על שרשי הניבים החדשים, המתרבים כפטירות לאחר גשם.

משונים ותמהוניים חיתוכי הניב והעגה של "צברינו העוקצניים", ה"מפלחים" (קונים במשיכה) את עיקרי ה"סלנגים" שלהם משבעים לשונות קיבוצי גלויות — למן "מבסוט" הערבי ועד "כ'ווייס" ועד "זבאנג" — מהדיבור האידי העממי שבגולה הרחוקה.

אך לא פחות מתמיהים לפעמים ניבים הצצים משדות-פלחה וערוגות-גן, שרק עובדי הענף המסויים יבואו בסודם.

שהרי קונם עלינו אם יהודי תלמיד-חכם שמילא כרסו ש"ס ופוסקים, יירד לסוף כוונת מודעה שקראנו בעתון עברי, כהאי לישראל: מושב א. מחפש יונק דוחף לתחמיץ הנודד —

אל בחפזך, קורא יקר, ואל יבהלוך רעיוניך, שכן יונק זה לאו בעל-חי הוא, ולא בזואולוגיה מקומו אלא — בטכנולוגיה, כאשר תחזינה עינינו בהמשכה של אותה מודעה בה נאמר מפורש: — עם או בלי מנוע.

יונק דוחף לתחמיץ הנודד — לוא התנער משה רבינו ע"ה מעפרו, היאך

היה מבחין מה בין לשון-חידושים זו לבין לשון-תורה-מורשה מסיני? ...